

potraga za identitetom

Laslo L. Blašković: *ZLATNO DOBA*, Matica srpska, Novi Sad, 1987.

dušan patić

Druga knjiga Lasla L. Blaškovića *Zlatno doba* već svojim naslovom priziva mitsku utođiju, opevanu i izmaštanu od mnogih svetskih pesnika. Ali, zlatno doba Lasla L. Blaškovića, iako sa mitskim kontekstom, ne ostaje samo na njemu. Pod zlatnim dobom Lasla L. Blaškovića može se shvatiti, pre svega, ironisana svakodnevica koja nas okružuje, kao i zlatno doba dečaštva i puberteta, prema kojima pesnik ima kako sentimentaljan, tako i ironičko-parodiljski odnos.

Zlatno doba je i svojevrsna pesnikova borba za identitet. Mnogi autobiografski elementi, pretočeni u poetskom govoru (odnos prema ocu, odnos prema majci, seksu, sebi, narcisoidnosti...), mogli bi biti plodan predmet psihanalitičke kritike (npr. pesma »Umrila draga«).

2.

Zbirka je zanimljivo koncipirana i na tragovima je romana u stihovima. Otuda su fabula i narativnost (videti npr. cikluse »Gledaj«, »Lutka«) prisutni nego u pesnikovom prvencu *Gledaš* (»Matica srpska«, Novi Sad, 1986), gde je narativnost prisutna samo u tragovima, sporedišno.

3.

Erotika je i dalje konstanta Blaškovićeve poezije. Možda ovde nije toliko motivaciono raznovrsna i u rešenjima neubičajeno bogata kao pre, ali je i dalje data supitno, s merom i ukusom, i upros marginalnom proboru naturalističkih elemenata u njegovu poeziju, nije direktna, već, uglavnom, u atmosferi, u lelujavosti boja, mirisa, oblike okolnih predmeta, u neizrečenom, u prirodi, pomoću kojih Blašković najbolje dočarava zbivanja u duši i mašti, tako da i kad se dotakne tabu — teme nikad nije banalan i vulgaran. Pesnik unosi i nove ertoške motive i elemente u svoju poeziju, produbljujući time i stare, dotakavši još jedan mit, o Narcisu, koji kod njega nema samo vid samozaljubljenosti u svoj lik u ogledalu, već i u svoju poeziju. (Pesma »Zlatno doba«, možda najlepša pesma ove zbirke, nosi tu narcisoidnost u sebi, iako je ona prisutna negde više, negde manje, u celoj zbirici.)

4.

Blaškovićeva poezija odlikuje se i dalje korišćenjem mnogih ludističkih mehanizama, koji, iako njegovim pesmama daju pečat prepoznatljivosti stila autora, pečat specifičnog štimanja, često vode lošim dosetkama u neuksu i banalnu (npr. »bio bih štala« konjskome repu (kirigiju sirupu) siruga arpa«, »kaži popi (sneg se topi«...)).

5.

Jedna od vrlina njegove poezije je oslobođena fonička energija jezika, to jest korišćenje aliteracija, asonanci i drugih zvučnih figura u težnji ka melodioznošću (npr. »drvo od krvi (žaba od žada«, »krasta/krsta«, »se slama slama mesečina znoja«, »(limena) plima«...).

6.

Ono što je ponajbolje u *Zlatnom dobu* jeste ritam. Skokovit, uzbuden, emotivan, pun neobuzdane energije, zaduhan, asocira na ritam kucanja srca. Ritam ove knjige je i svojevrsna zamka kritičarima i čitaocima, jer može navesti na brzopletu tvrdnju da pesnik u svom neobuzdanom temperamentu pušta Peru i podsvesti na volju i ne razmišlja o napisanom. Ali, ovo nije poezija nadrealna, iako je nadrealnu veoma bliska. Blašković svoj tok podsvesti želi da stavi u kontrolu, on ga podvrgava svesti, on racionališe nadrealno (u čemu je bitna

su često preglomazni, guši ritam, te bitno umanjuju lepotu mnogih pesama u zbirci.

7.

Blaškovićeva poezija se i dalje odlikuje upotrebom neobičnih poredbi, slikovitošću, metaforikom, iskidanom semantičkom naracijom (inverzijama, prekoračenjima, rezovima...), asocijativnošću, namernom nedorečenošću, neodredenošću i bogatim jezikom.

O njemu se više ne može govoriti samo kao o velikom talentu. Uprkos manama koje prate *Zlatno doba*, Blašković je izrastao u dobrog pesnika, koji zna šta hoće, šta je postigao i šta može dalje, koji je već dao niz izvrsnih pesama i od koga se mogu očekivati mnoga uzbudljiva i zanimljiva putovanja u poetsko *Zlatno doba* je, možda, Blaškovićeva nacija, puta u prozu, roman.

pozorište kao život

Jan Kot: *POZORIŠTE ESENCIJE I DRUGI ESEJI*, Prosveta, Beograd, 1987.

zet hadžić

Interesovanje Jana Kote za pozorište u Evropi trajalo je decenijama. Za to vrijeme dogodile su se mnoge promjene, pa je njegova knjiga eseistička panorama poetika i pozorišnih teorija. Kot ih s lakoćom otkriva u pojedinim dramama i s istom lakoćom ih precizno tumači. Već od prvih stranica svoje knjige on je za prevarizalaženje tradicionalnog izvođenja scene sredstvima naturalističkog pozorišta, a protiv nedočitanosti drame i pozorišnog sljepila u bilokom vidu. Kot posmatra Izbenove drame kroz čitanje znakova i zato ga se doimaju putem grčkih tragedija. On znakove posebno osvjetljava i na njima insistira. Oni su za njega pozorište esencije, ili sredstva pomoću kojih do njega dolazi, te ono što mu je ostalo u svijesti od svega, dakle, suština, tatarska suština ili suština teatra. Zaokupljen takvim suštinama u nekolicini komada klasičnog evropskog teatra, gradanske psihološke drame i drugih, Kot je eksplicitno i nekovnacionalno izgradio svoje eseje. No, njegova interesovanja su daleko šire od same poetike pozorišta esencije, koje više puta dovodi u vezu s aktuelnom realnošću. On i u datumima iz života Artoa i Vitkjevića vidi pozorišne znake, kao i u scenografiji u glumi. Pozorište suštine pokazuje primjerice ležerno pripovijedajući svoja sjećanja i pozorišna iskustva. Sve je to, u stvari, izvjesna revalorizacija pozorišne baštine i novo, Kotovo, osvjetljivo svega. Skriveni planovi uloge u pozorištu suštine izlaze iz pozadine naprijed.

Pozorište esencije Kot je video i našao u Kantorovim komadima. Ono je u približavanju sadržaja i forme, prizora, naracije, ideje, u sjednjuvanju ili sažimanju u jedinstveno pozorište igre. Kao ažurnom pratiociu i lucidnom posmatraču pozorišnog života, Kotu je stalo da registruje promjene koje su tokom vremena nastajale u pravljenju predstave, da ukaže na njih i precizno opiše rezlike: režiserovo pozorište, piševo pozorište, koje znači više od pisanih komada.

Za Kota je revolucija u pozorištu bila nezamisliva bez Kafke i Džojsa. Pozorište je dugo opisivalo i pokazivalo, a danas demistificira. Sistemom znakova omogućeno je i preciznije proučavanje nekadašnjeg uopštenog odnosa između forme i sadržine. S njima je pozorište krenulo ka modernosti. U trajnoj vrednosti režim-djela Kot vidi i njegov sceniski život u različitim vremenima, među različitim svjetovima, u drukčijim čitanjima i osjećanjima. On navodi dvine primjere povezivanja predstave s konkretnim životom i vremenom, bilo u svijetu publike, bilo u svijesti režisera: »Čekajući Godoa«, poslije Hruščovljevog referata na XX kongresu KPSSR, »Ledi Magbet«, »Hamlet« i dr.

Pozorište je hronotop, ili mjesto u kome je prisutno vrijeme. Ovo vrijeme! Ono je više od drugih umjetnosti podložno politici, običajima, vremenu. Tako se i stari komadi osavremenjuju kroz predstavu. Svet i život postaju slika pozorišta, a pozorište tako postaje istina. Kao prvi primjer pozorišta esencije Kot navodi scenu iz »Majke hrabrosti«. U njoj Ida Kaminiška, Jevrejka, a pustom polju nalazi ubijenu kćer. Pjeva uspavanku izvučenu iz tame sjećanja i ostavlja novac ljudima koji će se sahraniti, jer sama mora otići: jevrejska majka iz vremena uništenja. Kot svoja teorijska razmatranja o pozorištu stalno povezuje sa životom. Život je ovdje potvrda za mnoge Kotove projekcije, ako ne potvrda, onda nešto više — analogija.

Jan Kot traga za osavremenjivanjem starog pozorišta, za aktualizacijom i starog i novog. On prati mijene u evropskom pozorištu tokom vremena. Izuzetan je čitalac predstave, hermeđeutik scene, scene kao drame (»Divlja patka«, »Heda gabler« i dr.). On traži, i nalazi, kontinuitet u mijenjama pozorišta u Evropi, uspješno prepoznavajući i razlikujući pozorišne poetike i predstave u životu okosebe. Sve to daje poseban pečat ovoj knjizi.

Kao hermeneutik pozorišta, Kot ima i svoju poetiku u knjizi. Mnogobrojni su problemi koje Kot osvjetljava preko ovih naslova: Vanježički znaci u pozorištu, njihova klasifikacija i funkcija, Ikonički znak i apsurd, Molijerove savremenosti, Beketov realizam. Neočekivani realizam Vitkjevića, Vitkaci i Vedekins i dr. I Kot je lucidni posmatrač i teoretičar tragedije. On smatra da nije tragican Edip, ni njegov otac, već svijet u kome su bogovi predskazali ocu da će ga ubiti sin i spavati sa svojom majkom. Za njega, tragicni junak je žrtveni jarac, a tragicna opozicija postoji između patnje, koju ništa ne opravdava, i mita, koji opravdava sve. Nema tragedije bez mita, a sama tragedija je njegova negacija. Ona poziva na medijaciju i pokazuje da je medijacija nemoguća. Kot vidi predstavu kao skup znakova i uočava različite oblike teatra, odnosno drame apsurga. On Vitkjevića vidi kao prethodnika pozorišta apsurga, a ovo pozorište kao istorijski odgovor na pitanje kako bi trebalo da izgleda savremeni ikonički »metafizički znak«, ili ritual u pozorištu koje radikalno prekida sa tradicijom. Beketov svijet Kot vidi kao precizan, provjerljiv i dostupan svim disciplinama, a njegov realizam kao infrarealizam i subrealizam. Cjelokupno Bombovićevu pozorište vidi kao borbu grima-sama koje su uzete iz rablee epike. U ovom pozorištu važnija je gestika od leksike. On počinje od Laroškuove rečenice: »Ceo svet se sastoji isključivo od grimsa«. I Žene i Gombrović fascinirani su ceremonijom i ritualom.